

Biologi, sex & samlevnad, åk 8, vt 25

Planering

2	torsdag	Hur fungerar kroppen, pubertet, mens	9.1-9.2
	torsdag		
3	måndag		
	tisdag	Hur fungerar kroppen, pubertet, mens	
	torsdag	Olika sexuella läggningar	
	torsdag		
4			
		Vilka lagar gäller	9.3
		Preventivmedel	9.4
5			
		Sjukdomar	9.4
		Barnets utveckling/fosterdiagnostik	9.5
6			
		Barnets utveckling/fosterdiagnostik	9.5
		Genomgång inläsningsblad	
		Prov	

Gör så här när du läser på detta område:

- Gör läxorna (se hemsidan).
- Ta fram biologiboken, anteckningsboken, bilderna i klasschatten, papper ni fått och detta blad
- Läs eller lyssna på sidorna i biologiboken (9.1-9.5)
- Svara på frågorna på detta blad
- Läs på dina svar

INLÄSNINGSHJÄLP (SVAR PÅ DE FLESTA FRÅGOR PÅ E -NIVÅ FINNS PÅ HEMSIDAN, JAG GARANTERAR ATT DÄR ÄR FEL OM DU ÄR OSÄKER LÄS I BOKEN)

-1 Vad innebär SAMTYCKE

0 Hur du ska göra om du behöver prata med sjukvården om något som har med sex och samlevnad att göra+

1 Förklara följande begrepp:

Hormoner
Pubertet
Slidkrans
Onani
Samlag
Homosexuell
Heterosexuell

Bisexuell
Transvestit
Transsexuell
"Komma ut"
Våldtäkt
Incest
Pedofil

STD
Preventivmedel
Prostitution
Omskärelse
Blottare
Pornografi
Befruktning

Fortplantning
Graviditet
Abort
Missfall

2 Beskriv könsorganens byggnad och delarnas funktioner, titta på bilder i boken

3 Beskriv vad som händer med flickor under puberteten

4 Beskriv vad som händer med pojkar under puberteten

5 Beskriv vad som händer med kvinnan och mannen vid sexuell upphetsning

13 Beskriv kort fostrets utveckling

14 Varför det blir enäggstvillingar respektive tvåäggstvillingar

15 Vad som händer vid en normal förlossning.

16 Vad innebär smittskyddslagen

17 Om sjukdomarna klamydia, herpes, kondylom, gonorré och HIV, ska du kunna:

- a) Symptom.
- b) Hur blir man smittad
- c) Hur man kan skydda sig mot sjukdomen
- d) Hur man botar sjukdomen

Preventivmetoder

Vilka fördelar och nackdelar har olika preventivmetoder? Svara genom att fylla i tabellen nedan.

PREVENTIVMETOD	FÖRDELAR	NACKDELAR
Kondom		
Pessar		
Spiral		
P-piller		
Avbrutet samlag		
"Säkra perioder"		
Sterilisering		

Sjukdomens namn	Symtom/ Kännetecknen	Spridningssätt	Hur man skyddar sig	Botemedel	Följsjukdomar, framtida men
Gonorré.	Visar sig först som ett litet sår, vanligen på könsorganen.			Kan botas med antibiotika.	
AIDS		Kvalster som överförs vid nära kroppskontakt.		Lösning penslas på vårtorna. Dessa kan också brännas eller frysas bort.	Ofrivillig barnlöshet.
	Vätskefyllda blåsor på könsorganen.			Effektivt botemedel saknas.	

Svar på

E –nivå

-1 Vad innebär SAMTYCKE

Du bestämmer själv över din sexualitet och din kropp. Sexuella aktiviteter ska kännas bra för alla som är med. När du ska ha sex eller på annat vis vara fysisk med en person behövs samtycke från alla inblandade. Frånvaro av ett nej från den eller de andra personerna är inte detsamma som att det finns samtycke.

En grundförutsättning för god sexuell hälsa är att man själv kan bestämma över sin sexualitet och sin kropp. Sexuella aktiviteter ska kännas bra för alla som är med. Ingen ska behöva utsättas för trakasserier, våldtäkt eller annat sexuellt övergrepp.

Om du har utsatts för, eller har utsatt någon, för något som inte känns bra kan du vända dig till en ungdomsmottagning, SESAM-mottagning eller din vårdcentral för stöd om det du upplevt och råd om hur du ska gå vidare. Det kan även vara skönt att prata med någon du har förtroende för.

Har du utsatts för våldtäkt, andra sexuella övergrepp eller sexuella trakasserier så har du blivit utsatt för brott och bör anmäla det du varit med om till polisen.

0. Hur du skulle göra om du behövde prata med sjukvården om något som har med sex och samlevnad att göra: *Jag skulle kontakta vårdcentralen eller ungdomsmottagningen i Höganäs. Då skulle jag göra såhär: först gå in på umskane.se (eller <http://www.umo.se/Ungdomsmottagningar/Hoganas-mottagningen/>) för att kolla öppettiderna, ringa dit eller för att boka tid. När det var dags att gå dit så skulle jag gå till lastbilen på Viaduktsgatan (på parkeringen bakom Brukshallen, bredvid busshållplatsen).*

1. Förklara följande begrepp:

Hormoner: *Ämnen som påverkar vad som ska hända i kroppen, det går ganska långsamt.*

Pubertet: *När hormoner gör så att kroppen börjar förändras från barn till vuxen.*

Slidkrans: *Kallades förr mödomshinna. En hudflik i slidan som kan gå sönder och blöda vid första samlaget.*

Onani: *Sex med sig själv.*

Samlag: *Sexuellt umgänge.*

Homosexuell: *När man attraheras av person av samma kön.*

Heterosexuell: *När man attraheras av person av motsatt kön.*

Bisexuell: *När man ibland attraheras av person av motsatt kön och ibland person av samma kön.*

Transvestit: *Person som känner behov av att klä sig i motsatta könets kläder.*

Transsexuell: *Person som upplever att den är född i fel kön och vill byta kön.*

"Komma ut": *När man berättar för sin omgivning om vilken sexuell läggning man har (oftast när man berättar att man är homosexuell).*

Våldtäkt: *När någon tvingar någon att ha sex eller har sex med någon som inte kan säga nej (som sover, är medvetslös eller är berusad).*

Incest: *När någon familjemedlem tvingar sig till sex.*

Pedofil: *Någon som vill ha sex med barn.*

STD: *Förkortning av **S**exually **T**ransmitted **D**iseases (sexuellt överförbara sjukdomar).*

Preventivmedel: *Hjälpmiddel som förhindrar graviditet.*

Prostitution: *När man får betalt för sexuella tjänster.*

Omskärelse: *När man tar bort förhuden.*

Blottare: *Någon som blir sexuellt tillfredsställd av att vis upp sina könsorgan för okända på allmän plats.*

Pornografi: *Bilder och filmer som visar sexuella situationer.*

Befruktnings: *När spermien smälter samman med ägget och grunden till en ny individ bildas.*

Fortplantning: *Att skaffa barn (även djur).*

Graviditet: *Att ha ett barn i magen.*

Abort: Att frivilligt avsluta sin graviditet med hjälp av "sjukvård".

Missfall(spontan abort): När barnet dör i magen.

2. Könnsorganens byggnad och delarnas funktioner. Mannen (se sid 218): Spermier tillverkas och lagras i testiklarna. De transporteras genom sädesledaren och sedan genom urinröret. Ollonet är den känsligaste delen av penis. Svällkropparna fylls av blod så att penis blir styv. Kvinnan (se sid 219): Klitoris är mest känsliga delen. Slidan är ingången till livmodern. Livmodern är där barnet växer. Äggledare. Där ägget vandrar mot livmodern och befruktningen sker. I äggstockarna finns alla ägg nästan färdiga från det att kvinnan är foster.
3. Vad som händer med flickor under puberteten: Flickor får bröst, hår under armar och könsorgan, mens=kan bli gravida, mörkare röst.
4. Vad som händer med pojkar under puberteten: Könnsorganen växer, ofrivilliga utlösningar under sömnen, mer hår på kroppen och runt könsorganen, bredare axlar, kommer i målrottet=mörkare röst, kan göra en tjej gravid
5. Vad som händer med kvinnan och mannen vid sexuell upphetsning. Könnsorganens svällkroppar blir blodfyllda. För killen betyder det att penis fylls med blod och han får stånd.
6. Beskriv menstruationscykeln. Detta varierar MYCKET från kvinna till kvinna. Menscykeln är 28 dagar. Dag 1: tjejen får mens (3-8 dagar) Dag 14: ett ägg släpps från ena äggstocken och fångas upp av äggledartratten och börjar vandra mot livmodern. Ca dag 15: nu kan befruktningen ske. Slemhinnan i livmodern byggs upp så att ett befruktat ägg kan fästa där. Dag 28: ägget är i livmodern men det är inte befruktat och kommer att åka ut med livmoderns slemhinna som består av slemhinnan och en del blod.
7. När i menscykeln är det störst risk/chans att bli gravid och varför: Det är lättast att bli gravid en dag före ägglossning till fem dagar efter ägglossningen. Det är svårast att bli gravid fem dagar efter ägglossningen till fem dagar innan ägglossningen. Det är svårt att veta när dessa perioder är och spermier kan leva i flera dagar. Bör **inte** användas som preventivmedel!!!
8. Beskriva vad som händer från det att en spermie lämnar testikeln till att ett befruktat ägg fäster i livmodern: Spermien lämnar testikeln och transporteras ut genom urinledaren och om mannen har "vanligt" samlag med en kvinna så hamnar spermier överst i slidan. De simmar då genom livmoderhalsen och genom livmodern. Miljön är sur och många spermier dör. De simmar sedan in i en av äggledarna och
9. Vilka typer av fosterdiagnostik är vanliga och hur de fungerar. A)Ultraljud. Då skickas ljud mot fostret och det studsar tillbaka och ger en bild på en skärm. B)Fostervattenprov (ca v 16). Man tar ut lite av fostervattnet och tittar på celler från fostret.
10. Vilka lagar gäller i Sverige när det gäller sexualitet: Du måste vara 15 år för att få ha sex med annan person. Om man är över 15 år och har sex med någon under 15 så är det automatiskt våldtäkt.
11. Vilka lagar gäller i Sverige för abort. Du får själv bestämma om du vill göra abort fram till graviditetsvecka 18. Efter vecka 18 krävs tillstånd från socialstyrelsen för att få göra abort.
12. Etiska problem kring fosterdiagnostik och abort (exempel):A)Vem bestämmer när ett liv är ett liv. B)Man kan numera få barn som född i vecka 25 att överleva utanför livmodern. Detta är mycket kort tid efter det att man ibland tillåter abort.

13. Beskriv kort fostrets utveckling: När ägget befruktas blir till en början alla celler likadana (stamceller). Senare blir cellerna olika och bildar olika organ. Ägget fäster i livmoderns vägg. En del blir moderkaka och en del blir fostret. Under de 38 veckor som följer utvecklas fostret mer och mer så att det efter v 40 kan klara att själv andas med sina lungor och få näring genom munnen.
14. Varför det blir enäggstvillingar respektive tvåäggstvillingar : Tvåäggstvillingar blir det när det råkar finnas två ägg i äggledarna samtidigt och de blir befruktade av varsin spermie. Inte mer lika än vanliga syskon och kan vara både samma och olika kön. Enäggstvillingar är ett ägg och en spermie från början. När cellerna delas i början råkar de gå isär och utvecklas till två foster. Två helt lika barn.
15. Vad som händer vid en normal förlossning. Förlossningen startar med värkar som öppnar livmoderhalsen (ska gå från någon mm till 10 cm). Sedan kommer krystvärkar som driver ut barnet.
16. Vad smittskyddslagen innebär: Smittskyddslagen innebär att man måste söka vård om man har vissa sjukdomar (många sexuellt överförbara ingår). Man måste då också berätta vem man kan ha smittad. Vård och mediciner är gratis.
17. För sjukdomarna klamydia, herpes, kondylom, gonorré och HIV, ska du kunna:
- a) Symptom.
 - b) Hur blir man smittad
 - c) Hur man kan skydda sig mot sjukdomen
 - d) Hur man botar sjukdomen

Klamydia: a) Inga eller illaluktande flytningar och svider när man kissar (bakterier) b) Sex c) Ha inte intim kontakt med någon som har sjukdomen, kondom kan skydda d) antibiotika

Genital herpes: a) Blåsor på och runt könsorganen (virus som man har hela livet) b) sex c) Ha inte intim kontakt med någon som har blåsor d) Ingen, endast lindrande kräm. Man har inte herpes hela tiden.

Kondylom: a) Vårtor runt könsorganen (virus). b) sex c) Ha inte intim kontakt med någon som har kondylom (kondom kan hjälpa) d) Ingen, kan ta bort vårtorna

Gonorré: a) Illaluktande flytningar och svider när man kissar (bakterier) b) Sex c) Ha inte intim kontakt med någon som har sjukdomen, kondom kan skydda d) antibiotika

HIV: a) influensa symptom (sjukdom som ger försämrat immunförsvar) b) sexuellt överförd, blodsmitta c) Kondom d) går inte, man kan bromsa förloppet innan sjukdomen brutit ut

18. Du ska känna till olika preventivmetoder. Kondom, p-piller, spiral, p-stav, p-plåster och p-sprutor
- a) hur det fungerar
 - b) fördelar/nackdelar
 - c) vem metoden är lämplig för

Kondom: a) gummi över penis som fångar upp sperma b) Skyddar mot graviditet och sjukdomar. Kan gå sönder om man inte är lite försiktig. c) Unga, nya förhållanden

P-piller: a) hormoner som hindrar ägglossning och kan ha andra effekter b) fördel säker, nackdel man får i sig hormoner och man måste komma ihåg att äta dem c) Den som har ett fast förhållande där man vet att ingen har en sjukdom

Spiral: a) ett litet "ankare" sätts in i livmodern. Irriterar livmoderns slemhinna. Hormonspiral hindrar också ägglossning. Man har den i fem år. b) säker och man behöver inte tänka på den c) den som har fast förhållande och inte tänker skaffa barn på många år.

Övriga hormon p-medel: a) hormoner in i kroppen som kan göra följande: hindra ägglossning, göra slemmet tjockt i livmoderhalsen (så att spermier inte kommer in) eller påverkar livmoderns slemhinna så att ägget inte kan fastna. c) Den som har ett fast förhållande.

19. Vilka lagar för äktenskap och adoption som gäller i Sverige. *Du får gifta dig med en person om du är över 18 år. Du får inte gifta dig med dina föräldrar eller syskon. Du får adoptera barn om du är över 25 år (till ca 42år). Man måste bli godkänd för att få adoptera. Även om Sverige godkänner en person som adoptivförälder så är det inte säkert att lagarna i andra länder tillåter att man får ett barn.*
20. Vilka lagar som gäller i Sverige för sexualbrott och vilka olika typer av handlingar som innebär sexualbrott.
Våldtäkt: När någon tvingar någon att ha sex eller har sex med någon som inte kan säga nej (som sover, är medvetslös eller är berusad). Man får inte ha sex med någon mellan 15-18 som man har ansvar för (lärare, tränare osv.). Incest: När någon familjemedlem tvingar sig till sex. Man får inte be någon under 15 år att göra något sexuellt på nätet.

SJUKDOMENS NAMN	SYMPTOM/ KÄNNETECKEN	SPRIDNINGSSÄTT	HUR MAN SKYDDAR SIG	BOTEMEDEL	FÖLJSJUKDOMAR, FRAMTIDA MEN
Gonorré.	Svidet när man kissar. Flytningar	sex	kondom	antibiotika	svårt att bli gravid.
Syfilis	Visar sig först som ett littet sår, vanligen på könsorganen.	sex	kondom	Kan botas med antibiotika.	hjärnskador och hjärtskador
Klamydia	Svidet när man kissar flytningar	sex	kondom	antibiotika	Ofrivillig barnlöshet.
kondylom	Vårtor i underlivet, klåda, sveda	sex	kondom vaccinera HPV	Lösning penslas på vårtorna. Dessa kan också brännas eller frysas bort.	ottart inga livmoderhals cancer
AIDS	immunförsvar fungerar dåligt	sex, blod- transfusion (förr)	kondom	Smittas m HIV-virus som kan dämpas. Ingen botom sjukdomen AIDS	Död
flatloss	Kliar	Kvalster som överförs vid nära kroppskontakt.	inte vara nära någon med flatloss	parasit- dödande medel	fortsätter kliå om de ej försviner
genital herpes	Vätskefyllda blåsor på könsorganen.	sex (hud mot hud)	inte ha sex med någon som har blåsor	Effektivt botemedel saknas.	man blir inte av med viruset, det Kommer ibland